

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА

» серпень 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Рівень вищої освіти: *Другий (магістерський)*

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність: В10 «Філософія»

Освітньо-професійна програма: «Філософія»

ОНУ
2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Практична філософія». Одеса : ОНУ, 2025.
18 с.

Розробник: Старовойтова І.І., канд. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії
ОНУ імені І.І. Мечникова

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від "27" серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Філософія»

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "29" серпня 2025 р.

Голова НМК

(підпис)

(Галина ЛЕВЧЕНКО)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(_____)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(_____)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, вищої освіти рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 залікових модулів – 3	Галузь знань <u>В Культура, мистецтво та гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>В10 Філософія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	Обов'язкова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		10 год.	4 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		30 год.	8 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 год.	108 год.
		Форма підсумкового контролю: Іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета виразити в концентрованому та доступному до засвоєння вигляді сучасні варіанти побудови практичної філософії та сучасний спектр гуманітарних професій, що орієнтуються на філософське знання для вдосконалення світоглядної і методологічної культури здобувачів, як основи оптимального вибору своєї професійної діяльності.

Дана дисципліна спирається на знання, отриманні здобувачами при вивченні базових і методологічно орієнтованих навчальних курсів на філософському факультеті. Значна увага приділяється опису професійної діяльності, що потребує вміння використовувати фундаментальне філософське знання і методологічні принципи організації фактів, як евристичних моделей у вирішенні проблеми, що досліджується. Курс дозволяє поглибити знання конкретних засобів переходу від проблемної ситуації до формулювання саме проблеми, що має бути вирішена.

Основний принцип викладу матеріалу учбового курсу - міжпредметна толерантність.

Завдання Надати докладні знання про сучасні проблеми практичної філософії, а також про певні методологічні засади їхнього розв'язання, сформувати навички аналізу та інтерпретації центральних проблем сучасної практичної філософії; виробити здатність до критичної оцінки різних теорій практичної філософії, при толерантному ставленні до необхідності їх функціонування в сучасному демократичному суспільстві. Сформувати навички роботи з текстами, що недостатньо чітко змальовують проблемну ситуацію, або методологічно передчасно формулюють проблему, що може блокувати успішне вирішення заданої проблеми.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері філософії та гуманітаристики;

б) загальних (ЗК):

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 7. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

в) спеціальних/фахових (СК/ФК):

СК 2. Усвідомлення зв'язків філософської спеціалізації з іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками.

СК 6. Здатність здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням фахових знань.

СК 7. Здатність професійно проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму.

СК 8. Здатність викладати філософські дисципліни у закладах вищої освіти.

СК11. Здатність професійно проводити філософськоантропологічну експертизу проєктів в галузі культурної та гуманітарної політики України.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Здійснювати інтелектуальний пошук, виявляти і критично осмислювати актуальні проблеми сучасної філософської думки, розробляти їх в рамках власного філософського дослідження.

ПРН 4. Пропонувати та обґрунтовувати нові підходи до розв'язання задач і проблем.

ПРН 7. Критично осмислювати, аналізувати та оцінювати філософські тексти, застосовувати релевантні методи їх аналізу та інтерпретації.

ПРН 8. Розуміти зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками.

ПРН 11. Аналізувати, оцінювати і прогнозувати соціальні, політичні, економічні та культурні процеси із застосуванням фахових знань та спеціалізованих навичок розв'язання складних задач філософії.

ПРН 12. Використовувати набуті знання в практиці європейської та євроатлантичної інтеграції України, зокрема проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу інтеграційних процесів.

ПРН 13. Розробляти і реалізовувати наукові та/або прикладні проекти у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем.

ПРН 18. Професійно проводити філософсько-антропологічну експертизу проектів в галузі культурної та гуманітарної політики України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- теоретичні основи практичної філософії;
- сучасні стратегії практизації філософії;
- принципи практичної філософії;
- причини виникнення та існування різних систем професійної діяльності; особливості їх функціонування в різних культурах і в різні періоди розвитку людства;
- зміст і особливості найбільш ефективних сучасних систем професійної діяльності;
- використання основних форм фіксації і перетворення знання на рівні абстрактного мислення.

вміти:

- володіти філософським, методологічним, понятійним апаратом для пошуку і оцінки сучасних систем практичної філософії;
- проводити критичний аналіз спеціалізованої літератури з практичної філософії;
- формувати власну позицію у ставленні до сучасних професійних уподобань та їх цінностей;
- вміти вирішувати завдання, що відповідають його кваліфікації;
- володіти змістом фундаментальних понять, за допомогою яких структуруються проблемні ситуації і наукові проблеми;
- розрізняти особливості аналітичного підходу до вибору майбутньої професії;
- розробляти і реалізовувати прикладні проекти у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Практизація філософії: сучасні тенденції та стратегії.

Тема 1. Практична філософія: мета, завдання, предмет та структура курсу.

Визначення мети, основних завдань курсу «Практична філософія». Практика як філософська проблема. Статус практичної філософії. Предмет практичної філософії. Онтологічні засади практичної філософії. Праксис як здійснення повноти буття. З'ясування кореляції практичної філософії з теоретичною сферою філософського знання. Етика і практична філософія. Співвідношення етики й політики з аксіологією й антропологією.

Тема 2. Історико-філософські джерела та основні моделі практичної філософії.

Практична філософія у буддизмі та конфуціанстві. Аристотелева концептуалізація «праксису» та її амбівалентність. Елліністична практична філософія. «Атараксія» та «апатія» як психологічно-філософські стани. Етика на основі християнської релігії. Грецьке *агаре* та латинське *caritas* – любов, віддана благу іншого. Філософія Декарта в контексті практичної філософії. Етика та *cogito*. Кантове обґрунтування практичної філософії; «примат практичного розуму над теоретичним». Гегелівська версія практики. Марксів поворот: передумови, альтернативи. Прагматичні тенденції у неокантіанських вченнях. Умови історичних трансформацій практичної філософії.

Тема 3. Практичний поворот в сучасній філософії.

Головні стратегії практично-філософського дискурсу: традиція, модерн, генеалогія. Практична філософія як філософія дії. Концепція дії в контексті подолання метафізики. Свобода та практичний розум. Проекти реабілітації практичної філософії. М. Фуко: Просвіта та філософський етос «сучасності». Практична філософія П. Слотердайка (аналіз практик пайдеї та антропотехнік). Модель філософської практики С. Крічлі. Практична філософія в контексті «лінгвістичного повороту».

Тема 4. Філософська антропологія і практична філософія.

Компліментарність філософсько-антропологічної та морально-етичної концептуалізацій практики. Визначення людського способу буття як проблема практичної філософії. Антропологія в структурі філософського знання. «Людиномірність» як категорія практичної філософії. «Я», «норми», «світ» в контексті практичної філософії. Проблема тотожності особистості. Проблема свободи, психофізична проблема, соціальна само ідентичність, саморефлексія, свідомість, усвідомлення, самосвідомість. Перформативний характер самоопису. Особистісна тотожність не як свідоме самоусвідомлення, а як здійснення себе.

Змістовий модуль 2. Проблеми практичної філософії

Тема 5. Філософ в публічному просторі.

Професійні компетенції філософа. Розуміння як практичне знання. Актуальність повороту до практичної філософії для всіх традицій сучасної філософії. Рефлексія інституцій сучасного спільносуспільства. Комунікативна практична філософія в сучасному світі. Комунікативна теорія суспільства. Проекти реабілітації практичної філософії в Україні та світі.

Мислення в термінах примату практики. Новітні дослідження з практичної філософії. Дисциплінарне коло сучасної практичної філософії. Іманентна політизація філософії. Практики децентрування.

Тема 6. Практична філософія та соціально-гуманітарне знання.

Трансформації основних філософських дисциплін під впливом практичної філософії. Академічний статус практичної філософії. Дисциплінарне коло сучасної практичної філософії. Основні теми сучасного гуманізму. Особливості та перспективи взаємодії філософії та соціально-гуманітарних наук в умовах антропологізації знання. Філософія економіки як практична філософія. Експертиза соціальних проектів і програм.

Тема 7. Практична парадигма як територія міждисциплінарних досліджень.

Практична філософія і філософія постнекласичної науки. Понятійно-категоріальний і методологічний апарат теорії практик. Практичні імплікації антропологічного повороту в сучасному соціогуманітарному знанні: дослідження практик в культурній антропології. Практико-орієнтоване конструювання предметної області міждисциплінарної освітньої програми.

Змістовий модуль 3. Практична реалізація філософських спеціалізацій.

Тема 8. Академічна сфера як різновид практики.

Фахові компетентності філософа. Витоки та інституційні засади критичного мислення. Академічна доброчесність й умови її дотримання. Цінності і функції освітньої комунікації. Аналітичне обґрунтування та інформаційно-організаційний супровід професійної діяльності. Засоби вирішення комплексних завдань, пов'язаних з тематикою практичної філософії. Трансформації сучасного університету.

Тема 9. Перспективи розвитку філософської освіти.

Трансформація філософської освіти в контексті соціальних змін. Університет, в якому вчать практичним речам: статус філософії. Специфіка та проблеми викладання філософії. Умови реалізації прикладних проектів у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем. Практика європейської та євроатлантичної інтеграції України: світоглядний аналіз та етико-ціннісна експертизу інтеграційних процесів. Функціональне розуміння філософії у світоглядному плані через філософські спільноти в сучасному світі й, зокрема, в Україні.

Тема 10. «Аналітик» - професія майбутнього й коштвана послуга на ринку праці.

«Аналітика» як мистецтво аналізу і причино - наслідкового підходу до вирішення проблем, вміння робити правильні висновки та прогнозувати розвиток ситуації.. Робота аналітика як аналіз різноманітних даних для одержання обґрунтованих висновків. Розподіл на елементи для доказової інтерпретації переходу від явища до причини. Зростання потреби в системних аналітиках при збільшенні залежності суспільства від інформації. Системний аналіз, нестандартне мислення і трансдисциплінарне бачення проблеми, як необхідні складові спеціальності аналітика.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Практизація філософії: сучасні тенденції та стратегії										
Тема 1. Практична філософія: мета, завдання, предмет та структура курсу.	10	1	2		7	10	1			9
Тема 2. Історико-філософські джерела та основні моделі практичної філософії.	10	1	4		5	10	1			9
Тема 3. Практичний поворот в сучасній філософії.	10	1	2		7	10		2		9
Тема 4. Філософська антропологія і практична філософія	10	1	2		7	10				19
Разом за змістовим модулем 1	40	4	10		26	40	2	2		36
Змістовий модуль 2. Проблеми практичної філософії										
Тема 5. Філософ в публічному просторі. Мислення в термінах примату практики.	10	1	2		7	10		2		10
Тема 6. Практична філософія та соціально-гуманітарне знання.	15	1	4		10	15		1		14
Тема 7. Практична парадигма як територія міждисциплінарних досліджень.	16	2	4		10	15		1		14
Разом за змістовим модулем 2	41	4	10		27	40		4		38
Змістовий модуль 3. Практична реалізація філософських спеціалізацій										
Тема 8. Академічна сфера як різновид практики.	15	1	4		10	15	1	2		14
Тема 9. Перспективи розвитку філософської освіти.	14,5	0,5	4		10	15	1			14
Тема 10. «Аналітик» - професія майбутнього й коштвна послуга на ринку праці.	9,5	0,5	2		7	10				10
Разом за змістовим модулем 3	39	2	10		27	40	2	2		34
Усього годин	120	10	30		80	120	4	8		108

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Т.1. Практична філософія: мета, завдання, предмет та структура курсу.	2/0

	[1]; [2].	
2	Т.2. Історико-філософські джерела та основні моделі практичної філософії. [1]; [2].	4/0
3	Т.3. Практичний поворот в сучасній філософії. [1]; [2].	2/2
4	Т.4. Філософська антропологія і практична філософія [1]; [2].	2/0
5	Т.5.Філософ в публічному просторі. Мислення в термінах примату практики. [1]; [2].	4/2
6	Т.6. Практична філософія та соціально-гуманітарне знання. [1]; [2].	2/1
7	Т.7. Практична парадигма як територія міждисциплінарних досліджень. [1]; [2].	2/1
8	Т.8. Академічна сфера як різновид практики. [[1]; [2].	4/2
9	Т.9. Перспективи розвитку філософської освіти. [1]; [2].	4/0
10	Т.10.«Аналітик» - професія майбутнього й кошовна послуга на ринку праці. [1]; [2].	4/0
		30/8

Види роботи:

[1] – складання тематичного словника

[2] – опанування першоджерел, додаткової й допоміжної літератури, запропонованих в рекомендованому списку, підготовка виступу/презентації, використовуючи ключові поняття, категорії, ідеї, що представлено у текстах.

6. Теми практичних занять Практичні заняття не передбачено.

7. Теми лабораторних занять Лабораторні заняття не передбачено.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Практична філософія: мета, завдання, предмет та структура курсу. [1] [2]	7/9
2	Історико-філософські джерела та основні моделі практичної філософії. [1]; [2];[3]	5/9
3	Практичний поворот в сучасній філософії. [1]; [2]; [3].	7/9
4	Філософська антропологія і практична філософія. [1]; [2]; [3].	7/9
5	Філософ в публічному просторі. Мислення в термінах примату практики. [[1]; [2].	7/9
6	Практична філософія та соціально-гуманітарне знання [1]; [2].	10/14
7	Практична парадигма як територія міждисциплінарних досліджень. [1]; [2].	10/15
8	Академічна сфера як різновид практики. Підготовка до презентації самостійного дослідження «Академічні цінності: теоретичний та практичний вимір». [1]; [2]; [4].	10/14
9	Перспективи розвитку філософської освіти. [1]; [2]; [4].	10/14
10	«Аналітик» - професія майбутнього й кошовна послуга на ринку праці. [1]; [2]; [4].	7/10
	Разом	80/108

До самостійної роботи відноситься (на вибір викладача):

[1] – складання тематичного словника

[2] –опанування першоджерел, додаткової й допоміжної літератури, запропонованих в рекомендованому списку, підготовка виступу, використовуючи ключові поняття, категорії, ідеї, що представлено у текстах;

[3] – складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії;

[4] – підготовка презентації до однієї з тем модуля 3.

«В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

1. Назва освітньої платформи, 2. назва онлайн курсу, 3. короткий опис, 4. посилання	Дотично до теми (та/або Компетентності, результати навчання, що формуються)
1.Prometheus, 2.«Філософія», 3.Курс "Філософія" відкритого доступу, розроблений спільно з КНУ імені Тараса Шевченка. Його мета — надати базові знання про історію та основні концепції філософії. Курс знайомить з ідеями ключових мислителів, від античності до сучасності, а також допомагає зрозуміти, як філософія вплинула на формування сучасної культури, науки та світогляду. Він буде корисним для тих, хто прагне розвинути аналітичні здібності та глибше осмислити фундаментальні питання буття, пізнання та цінностей. /Для здобувачів гуманітарних та соціальних спеціальностей, які прагнуть зрозуміти основи філософії, її розвиток та роль у суспільній свідомості. Доступно постійно. Мова курсу- українська. Сертифікат з підписом викладача - по закінченню, за умови успішного виконання усіх завдань курсу. Курс триває- 7 тижнів./ 4. Філософія Prometheus Критерій оцінки - обсяг за кредитами: 1 кредит (30 годин) - 10 балів до дотичної теми або змістового модуля. Максимальна кількість балів за неформальну освіту – не більше 2х кредитів.	Модулі курсу: Вступ → Античність → Середньовіччя → Ренесанс → Новий час → Кант, Гегель → Сучасні напрями Дотичність до тем 1, 2, 9,10. ЗК 1, ЗК 3, СК 2, СК6, СК 8, ПРН 1, ПРН 8, ПРН 18
1.Prometheus, 2.«Критичне мислення для освітян», 3.Курс "Критичне мислення для освітян" є спеціалізованим і спрямований на розвиток навичок критичного мислення у педагогів. Його головна мета — навчити вчителів, як інтегрувати інструменти критичного мислення у навчальний процес. Програма курсу охоплює теми, пов'язані з розпізнаванням маніпуляцій, аналізом інформації, формуванням аргументованої думки та розвитком цих навичок у учнів. Він допомагає освітянам створити ефективніші методики викладання, що сприяють не тільки засвоєнню знань, а й розвитку самостійного мислення у їхніх вихованців. /Для всіх, хто хоче активно впроваджувати новітні методики в освітню сферу та бути частиною освітніх реформ. Доступно постійно. Мова курсу- українська. Сертифікат з підписом викладача - по закінченню, за умови успішного виконання усіх завдань курсу. Курс триває- 5 тижнів./ 4. Критичне мислення для освітян Prometheus Критерій оцінки - обсяг за кредитами: 1 кредит (30 годин) - 10 балів до дотичної теми або змістового модуля. Максимальна кількість балів за неформальну освіту – не більше 2х кредитів.	Що потрібно для успішної діяльності: IQ, емоційний інтелект, мислення, розум, довіра? Наші цінності та емоційний інтелект або від чого залежить кінцевий пункт подорожі та задоволення у процесі? Критичне мислення: стратегії та процедури, свобода і необхідність. Базова техніка розвитку критичного мислення. Як забезпечити розвиток критичного мислення? Дотичність до теми 1, 9, 10. ЗК 1, ЗК 3, СК6, СК 8, СК 11, ПРН 1, ПРН 4, ПРН 8, ПРН 18

Здобувач може самостійно обрати ресурси, які будуть відповідати навчальній дисципліні. Для зарахування в якості періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти.

Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання».

9. Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишаються:

- *Словесні* (лекції; пояснення, бесіди, дискусії)
- *Наочні* (мультимедійні презентації) за допомогою використання комп'ютерної техніки й комунікаційних платформ Zoom, Classroom, Moodle, Viber, Telegram.
- *Практичні* (опрацювання лекційного матеріалу та довідкової й додаткової літератури, складання конспекту з першоджерел і тематичного словника, оформлення таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії).

Серед них найтрадиційнішим залишається *пояснювально-ілюстративний метод*, у межах якого викладач допомагає здобути знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій та роботі на семінарських заняттях, де здобувачі репродукують отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вищевикладеного методу, використовується *метод проблемного викладення*. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння студента критично ставитися до лекційного курсу, вивченої літератури, заслуханих на семінарах доповідей і презентацій. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Вивчаючи окремі теми, використовується й *дослідницький метод*, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи відео- фотоматеріали й роблячи самостійні висновки.

Передбачається проведення групових (а за потреби і індивідуальних) консультацій.

10.Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності та всебічності.

- *Поточний* контроль – усне опитування на семінарському занятті, тестування;
- *Періодичний* контроль - оцінювання результатів самостійної роботи;
- *Підсумковий* контроль – іспит.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті

Оцінка	Кількість балів	Критерії оцінювання
Відмінно	15-20	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Ґрунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє філософською термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки.
Добре	10-14	Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє філософською термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує екзаменатор.
Задовільно	5-9	Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання екзаменаційного білету, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує філософську термінологію. Відчуває значні труднощі при побудові самостійної логічної відповіді, у

		застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань, виявленні причинно-наслідкових зв'язків. У відповідях мають місце суттєві помилки.
Незадовільно з можливістю повторного складання	1-4	Здобувач освіти не виконав завдання екзаменаційного білету, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання екзаменаторів. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння філософською термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань, виявляти причинно-наслідкові зв'язки. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0	Не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, погребує постійної допомоги викладача.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти на семінарських заняттях

Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії оцінювання
складання тематичного словника		
Відмінно	2/0	Здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується філософською та науковою термінологією.
Добре	1,5/0	Здобувач освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; дотримується правильної послідовності виконання дій в процесі розв'язання задач; здатний використовувати під час підготовки додаткову інформацію, зокрема, довідкову. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
Задовільно	1/0	Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, погано орієнтується у філософській та науковій термінології; не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
Незадовільно	0,5/0	Здобувач освіти фрагментарно, без аргументації й обґрунтування викладає окремі питання навчальної дисципліни, спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою навідних питань; частково обмірковує проблеми, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, на прямо поставлені прості запитання відповідає поверхнево.
Незадовільно	0	Здобувач не в змозі дати визначення більшості понять й категорій теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
опанування першоджерел, додаткової й допоміжної літератури, запропонованих в рекомендованому списку, підготовка виступу, використовуючи ключові поняття, категорії, ідеї, що представлено у текстах		
Відмінно	2/0	Здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується філософською та науковою термінологією. Вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; здатний використовувати під час виконання вправ чи розв'язання задач додаткову інформацію, зокрема, довідкову; оцінювати можливі похибки, оцінювати коректність отриманого результату, вміння його аналізувати та узагальнювати, бере активну участь у проведенні заняття, вчасно виконує завдання.
Добре	1,5/0	Здобувач освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується філософською та науковою термінологією, вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

Задовільно	1/0	Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, погано орієнтується у філософській та науковій термінології; не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Відчуває труднощі у використанні, під час відповідей, додаткової інформації, зокрема, довідкової; оцінюванні коректності отриманого результату; припускається грубих помилок.
Незадовільно	0,5/0	Здобувач освіти фрагментарно, без аргументації й обґрунтування викладає окремі питання навчальної дисципліни, спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою наведених питань; частково обмірковує проблеми, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, на прямо поставлені прості запитання відповідає поверхнево.
Незадовільно	0/0	Здобувач не в змозі дати визначення більшості понять й категорій теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.

Критерії оцінювання результатів виконання завдань для самостійної роботи для очної/заочної форм навчання

Самостійна робота Оцінка національною шкалою	Кіль- кість балів	Критерії оцінювання
Складання тематичного словника		
Відмінно	-/20-30	Здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується філософською та науковою термінологією.
Добре	-/14-19	Здобувач освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; дотримується правильної послідовності виконання дій в процесі розв'язання задач; здатний використовувати під час підготовки додаткову інформацію, зокрема, довідкову. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
Задовільно	-/8-13	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, погано орієнтується у філософській та науковій термінології; не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
Незадовільно	-/4-7	Здобувач освіти фрагментарно, без аргументації й обґрунтування викладає окремі питання навчальної дисципліни, спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою наведених питань; частково обмірковує проблеми, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, на прямо поставлені прості запитання відповідає поверхнево.
Незадовільно	-/0-3	Здобувач не в змозі дати визначення більшості понять й категорій теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
опанування першоджерел, додаткової й допоміжної літератури, запропонованих в рекомендованому списку, підготовка виступу, використовуючи ключові поняття, категорії, ідеї, що представлено у текстах		
Відмінно	-/20-30	Здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується філософською та науковою термінологією. Вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; здатний використовувати під час виконання вправ чи розв'язання задач додаткову інформацію, зокрема, довідкову; оцінювати можливі похибки, оцінювати коректність отриманого результату, вміння його аналізувати та узагальнювати, бере активну участь у проведенні заняття, вчасно виконує завдання.
Добре	-/14-19	Здобувач освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується філософською та науковою термінологією, вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

Задовільно	-/8-13	Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, погано орієнтується у філософській та науковій термінології; не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Відчуває труднощі у використанні, під час відповідей, додаткової інформації, зокрема, довідкової; оцінюванні коректності отриманого результату; припускається грубих помилок.
Незадовільно	-/4-7	Здобувач освіти фрагментарно, без аргументації й обґрунтування викладає окремі питання навчальної дисципліни, спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою навідних питань; частково обмірковує проблеми, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, на прямо поставлені прості запитання відповідає поверхнево.
Незадовільно	-/0-3	Здобувач не в змозі дати визначення більшості понять й категорій теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії		
Відмінно	6-10/ 6-10	Здобувач самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи. Робота відзначається багатством слововживання, аргументованою, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю
Добре	4-5/4-5	Здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи, вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати
Задовільно	2-3/2-3	За обсягом робота здобувача наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразненні основні думки, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим, аргументованішим, більш уваги слід приділити оформленню списку літератури.
Незадовільно	1/1	Створеному здобувачем тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи, побудоване висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики, аргументованість; список літератури слід переробити.
Незадовільно	0/0	Здобувач не якісно виконав опанування тексту, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу. Або завдання не виконане.
підготовка презентації до однієї з тем модуля 3		
Відмінно	6-10/ 6-10	Здобувач самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури. Робота відзначається багатством слововживання, аргументованою, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю
Добре	4-5/4-5	Здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи, вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати
Задовільно	2-3/2-3	За обсягом робота здобувача наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразненні основні думки, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим, аргументованішим, більш уваги слід приділити оформленню списку літератури.

Незадовільно	1/1	Створеному здобувачем тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи, побудоване висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики, аргументованість; список літератури слід переробити.
Незадовільно	0/0	Здобувач не якісно виконав опанування тексту, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу. Або завдання не виконане.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Практика як філософська проблема. Предмет та онтологічні засади практичної філософії.
2. Праксис як здійснення повноти буття. З'ясування кореляції практичної філософії з теоретичною сферою філософського знання.
3. Етика і практична філософія. Співвідношення етики й політики з аксіологією й антропологією.
4. Практичний вимір у буддизмі.
5. Практична філософія у конфуціанстві.
6. Аристотелева концептуалізація «праксису» та її амбівалентність.
7. Елліністична практична філософія. «Атараксія» та «апатія» як психологічно-філософські стани.
8. Етика на основі християнської релігії. Грецьке *agape* та латинське *caritas* – любов, віддана благу іншого.
9. Філософія Р.Декарта в контексті практичної філософії. Етика та *cogito*.
10. І.Кант про обґрунтування практичної філософії; «примат практичного розуму над теоретичним».
11. Версія практики Г.Гегеля.
12. Поворот К.Марка: передумови, альтернативи.
13. Прагматичні тенденції у неокантіанських вченнях.
14. Практичний поворот в сучасній постметафізичній філософії.
15. «Традиція» як стратегія практично-філософського дискурсу.
16. «Модерн» як стратегія практично-філософського дискурсу.
17. «Генеалогія» як стратегія практично-філософського дискурсу.
18. Практична філософія як філософія дії. Онтологічні засади практичної філософії.
19. Трансформації основних філософських дисциплін під впливом практичної філософії.
20. Дисциплінарне коло та статус сучасної практичної філософії.
21. Прагматистські мотиви у творчості Л.Вітгенштайна.
22. М. Фуко: Просвіта та філософський етос «сучасності».
23. Практична філософія П. Слотердайка (аналіз практик пайдеї та антропотехнік).
24. Модель філософської практики С. Крічлі.
25. Практична філософія в контексті «лінгвістичного повороту».
26. Практична філософія та філософська антропологія.
27. Компліментарність філософсько-антропологічної та морально-етичної концептуалізацій практики.
28. Визначення людського способу буття як проблема практичної філософії.
29. Комунікативна практична філософія. Свобода і практичний розум.
30. Політична філософія в системі філософського та соціального знання.
31. Практична філософія і філософія постнекласичної науки.
32. Понятійно-категоріальний і методологічний апарат теорії практик.
33. Практико-орієнтоване конструювання предметної області міждисциплінарної освітньої програми.
34. Автономія університету як ідея та її інституційне забезпечення.
35. Академічні і громадянські чесноти: взаємні впливи
36. Цінності і функції освітньої комунікації.
37. Зв'язок філософії із сучасним способом життя.
38. Професійні компетенції філософа. Витоки та інституційні засади критичного мислення.
39. Специфіка та проблеми викладання філософії.

40. Трансформація філософської освіти в контексті соціальних змін.
41. Трансформації сучасного університету.
42. Освіта і культурна логіка Інтернету.
43. Проекти реабілітації практичної філософії в Україні та світі.
44. «Смерть професій» і епоха конкретних навичок і компетенцій. Критичний аналіз рекомендацій кадрового менеджменту.
45. Умови реалізації прикладних проєктів у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем.
46. Академічна та неакадемічна філософія.
47. Філософ в публічному просторі/ за межами університетів.
48. Мова як предмет практичної філософії.
49. Мистецтво як предмет практичної філософії.
50. Філософ в ролі арт-куратора. Філософ в ролі урбаніста.
51. Економіка та господарство як предмет практичної філософії.
52. Ключові напрямки діяльності ЮНЕСКО в галузі філософії.
53. Зв'язок гуманітарної освіти із сучасною демократичною культурою.
54. Професія аналітик як сфера можливої реалізації філософської освіти.
55. Системний аналіз, нестандартне мислення і трансдисциплінарне бачення проблеми як необхідні складові спеціальності аналітика.

**12. Розподіл балів, які отримують здобувачі
ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ Очна форма**

Поточний та періодичний контроль															Підсумковий контроль	Сума балів		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3						СР. Складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії	СР. Підготовка презентації до однієї з тем модуля 3	(іспит)	
С 3 1	С 3 2	С 3 3	С 3 4	С 3 5	С 3 6	С 3 7	С 3 8	С 3 9	С 3 10	С 3 11	С 3 12	С 3 13	С 3 14	С 3 15				
Т. 1	Т. 2	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 5	Т. 6	Т. 7	Т. 8	Т. 8	Т. 9	Т. 9	Т. 10	Т. 10				
Усього за модулем 1: 20					Усього за модулем 2:16				Усього за модулем 3: 24						10	10	20	100

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3
------------------------	--------------------	--------------------	--------------------

	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів(максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Семінарські заняття	4	5	20	4	4	16	4	6	24
Усього			20			16			24
Усього	60								
СР. Складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії	10								
СР. Підготовка презентації до однієї з тем модуля 3.	10								
Іспит	20								
Підсумкова сума балів	100								

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ Заочна форма

Поточний та періодичний контроль						Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 2	СР. Складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії	СР. Підготовка презентації до однієї з тем модуля 3	(іспит)	
T.1,2.	T.3,4	T.5,6,7.	T.8-15				
Усього за модулем 1:20		1 Усього за модулем 2:16	Усього за модулем 3: 24	10	10	20	100

T- Лекція

СР –Самостійна робота

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів(максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Семінарські заняття	10	2	20	10	2	20	10	2	20

Усього			20			20			20
Усього	60								
СР. Складання таблиці з узагальненням інформації щодо історико-філософської генези практичної філософії	10								
СР. Підготовка презентації до однієї з тем модуля 3.	10								
Іспит	20								
Підсумкова сума балів	100								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
85-89	B	добре
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	задовільно
35-59	FX	
		незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

- Написання, оформлення та захист курсових і дипломних робіт : метод. вказівки для студентів .../ Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ф-т історії та філософії ; упоряд.: О. М. Луговий, Л. В. Новікова, Н. О. Петрова, О. О. Синявська, І. І. Старовойтова, І. В. Сумченко. Одеса : ОНУ, 2019. 47 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/25700>
- Робоча програма навчальної дисципліни «Практична філософія». Одеса : ОНУ, 2025. 18 с.
- Силабус курсу.
- Старовойтова, І.І. Соціальна філософія : метод. вказівки з курсу "Соціальна філософія" (програма, плани семінар. занять, літ., завдання, рек. щодо виконання курсових робіт) для студентів 3 курсу спец. "Філософія" ф-ту історії та філософії ОНУ ім. І.І.Мечникова. ОНУ ім. І. І. Мечникова, Ф-т історії та філософії. Одеса : Одеський нац. ун-т, 2019. 96 с. : табл. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/28398>,

14. Рекомендована література

Основна

- Бистрицький Є. Універсальна практичність сьогоденної філософської думки. Круглий стіл: Практична філософія: реальність і можливості. *Філософська думка*, 2017, № 3. С.6-8).
- Бойченко М.І. Цінності і функціональні завдання освітньої комунікації в сучасному університеті: філософське осмислення. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ : ВІР УАН, 2017. Випуск 116. С. 233-240.
- Єрмоленко А. Практична філософія як дискурсивна етика розуму. Круглий стіл: Практична філософія: реальність і можливості. *Філософська думка*, 2017, № 3. С.15-20,
- Загрійчук І. Філософська антропологія як незавершений проект Рене Декарта. Рецензія на монографію Анатолія Миколайовича Малівського «Незнаний Декарт: антропологічний вимір у філософуванні». *Малівський А. М. Незнаний Декарт: антропологічний вимір у філософуванні: монографія*. Дніпро: Герда, 2019. 300 с. URL : <https://periodicals.karazin.ua/philosophy/article/download/16633/16275/>
- Козюбра М. І. Практична філософія права: Монографія. Київ : «ДУХ І ЛІТЕРА», 2024. 496 с. URL : <https://nashformat.ua/pdf-preview/praktychna-filosofiya-prava-monografiya-948182>

Додаткова

1. Малівський А. М. Незнаний Декарт: антропологічний вимір у філософуванні: монографія. Дніпро: Герда, 2019. 300 с.
2. Козюбра М. І. Практична філософія права: Монографія. Київ : «ДУХ І ЛІТЕРА», 2024. 496 с.
3. Практична філософія: реальність і можливості / А.Лой, Є.Бистрицький, М.Бойченко, А.Єрмоленко. *Філософська думка*. 2017. № 3. С.6-23.
4. Філософські основи наукових досліджень. Київ : Інтерсервіс, 2019. 240 с.
5. Журнал «Практична філософія» URL : <https://sites.google.com/site/practicsophy>
6. Брукс Д. ДНК особистості / пер. з англ. Г. Елланської. Київ : Наш формат, 2017. 376 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України. URL : <http://www.filosof.com.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL : <http://www.library.univ.kiev.ua/>
4. Найвидатніші філософи світу та України. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html>
5. Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова . URL : <http://lib.onu.edu.ua/>
6. Незалежний культурологічний часопис «І» є недержавною громадською організацією, що досліджує проблеми культурології, політології, філософії. URL : <http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm>
7. Електр. бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського фак. Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
8. Філософська енциклопедія Стенфордського університету. URL : <http://plato.stanford.edu/>
9. Центр практичної філософії. URL : <https://sites.google.com/site/practicsophy>